

Володимир Подрига

ОЛЕНА ЛЕОНТОВИЧ: ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПИСУ (до 75-річчя від дня народження)

Цього року свій сімдесятип'ятирічний ювілей святкує неординарна особистість, багата на тепло серця, талановита і працьовита українка Олена Василівна Леонтович. Усе своє життя (за винятком кількох років дитинства, коли перебувала в евакуації на Кавказі) мешкала вона у місті Києві, де відбулася як педагог, письменниця і високодуховна особистість. Тут сформувалися її національні переконання, зміцнилися почуття любові до рідного краю й України, виникла потреба допомагати ближньому, відстоювати честь і гідність українців, а також розвинулася колосальна працелюбність, ставши життєво необхідною. Своєю літературною творчістю (художньою, публіцистичною, мемуарною, біографічною) пробуджує жінка національну пам'ять

Олена Василівна Леонтович – педагог, письменниця, громадський діяч

співвітчизників, відроджує сторінки минулої української історії, повертає з небуття імена подвижників національної культури, літератури, виховуючи природну потребу кожного з нас визволятися з духовного рабства.

Олена Василівна Леонтович (у дівочтві – Мулова-Войтовецька, у заміжжі – Воронина) народилася в місті Києві 16 квітня 1937 року в родині талановитого музики та педагога Василя Сергійовича Мулова-Войтовецького та вчительки від Бога Олени Костівни Леонтович, яка походила з відомого українського шляхетного роду козаків та хліборобів, політичних та громадських діячів, меценатів. В атмосфері аристократизму національного духу, любові один до одного, поваги до інших, творчості, домашнього затишку зростала майбутня письменниця, перекладач, публіцист, мемуарист, громадський діяч.

Вплив на формування дівчини як повноцінної творчої особистості справили рідні. Звичайно, в родині та найближчому оточенні Олени Василівни шанували й плекали

все українське. Тому усвідомлення зв'язку зі своєю нацією в неї відбулося рано. Трохи згодом, наслуховавшись розповідей матері про

славний рід Леонтовичів, прадідівські місця проживання на Полтавщині, зрозуміла, що її генотип тісно пов'язаний із національною козацькою ментальністю, а призначення – наполегливо працювати на користь співвітчизників та вперто боронити своє право бути українкою.

Перші дитячі спогади та враження назавжди залишаться в пам'яті і як нагадування про минуле, і як перший життєвий досвід, що став поштовхом до визрівання почуття справедливості, шукання правди, самої себе тощо. З дитинства, опаленого війною, нестатками, поринула у світ прекрасного, прилучаючись до музики як слухач, а зго-

дом і як музикант-початківець. Відтоді гра на роялі стала життєво необхідною, що рятувала в найскрутніші моменти душевного сум'яття, самотності, спонукала до дій, заспокоювала. Йі до сьогодні музика – важлива частина її життя, що сприяє зосередженості, натхненню, так потрібним для літературної праці.

Формуванню почуття прекрасного, любові до природи, людини, естетичних смаків сприяли подорожі та прогулянки з мамою весняним лісом, літніми луками, осінніми парками, зимовими околицями Києва, а також і вистави, побачені в ранньому віці. Ось як про свій перший театральний досвід пригадує ювілянтка: “Змалку водила мама нас і до театру. Ще в тяжкі роки війни, пам'ятаю, у Тбілісі своє перше враження від дитячих вистав: “Кіт у чоботях”, “Коник-Горбоконики”. А опера “Русалка” вкарбувалася в пам'ять шестилітньої дівчинки на все життя... Уже в Києві на початку 50-х років у шкільні канікули мама неодмінно водила нас на спектаклі театру ім. І. Франка” [3, с. 257]. Особливе враження

на маленьку Олену справив романс “Сміються й плачуть солов’ї” на слова Олександра Олесея, а також українські пісні “Розпрямуйте, хлопці, коней”, “Пливе човен”, які вона полюбила на все життя.

Від матері, людини мудрої, розважливої, щирої, яка “була гостра на слово, рішуча на вчинки, щедра на добро” [3, с. 256], успадкувала кращі риси господині, берегині домашнього вогнища. Вона передала своїм донькам, Олені та Марії, найкращі риси українки: почуття любові до ближнього, тактовність, доброту, щирість, ніжність, веселу вдачу, наполегливість, працелюбність, гостинність. Мамина наука в різних життєвих пригодах допомагала вийти зі скрутного становища, а ще саме завдяки їй маленька Олена поступово ставала дорослішою, усвідомлюючи потребу допомагати близьким людям. Їй усе життя вона допомагає тим, хто звертається до неї за порадою.

Від батька, який був “людиною цікавою, обдарованою, але з дуже складним і важким характером” [3, с. 257] дістала в спадок любов до музики, відчуття ритму, вольовий характер.

Тому й не дивно, що в Олені Леонтович сполучилися риси високо духовної особистості, непересічної людини, педагога, музиканта (дарма що любителя), письменниці, громадського діяча, якій небайдужа доля рідних, близьких, знайомих, України.

Після здобуття середньої освіти навчалася на російському відділенні філологічного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка (1954–1960), мріючи про фах перекладача. Однак доля розпорядилася по-іншому. Так сталося, що Олені Василівні довелося додатково опанувати логопедію. І відтоді сорок років працювала за цією спеціальністю в дитячих закладах Києва та області, вдосконалювала методики покращення допомоги дітям, які страждали на затинання. Наслідком багаторічної практики та вдосконалення її як фахівця стали логопедичні ігри, низку яких у 1980-х роках було опубліковано видавництвом “Веселка”.

Одночасно з працею логопеда Олена Леонтович удосконалювалася і як перекладач, опановуючи французьку мову в школі, вузі, на лінгвістичних курсах. У складному процесі вивчення мови допомагали мати Олена Костівна, тітка Ніна Георгіївна, шкільна вчителька Тетяна Львівна Міхоелес, що доводилася родичкою. Довгі роки навчання не минули даремно. Свій перший переклад – оповідання Пейзан Катрін “Велична Жульєна” – опублі-

кувала в журналі “Всесвіт” 1982 року. Також Олена Василівна переклала низку художніх творів французьких письменників Марліз

Родина Олени Леонтович.

Зліва направо – перший ряд: Марія Костянтинівна Чистова, тітка, молодша сестра Марія, Олена; другий ряд: Олена Костянтинівна, мати, Федір Гаврилович Чистов, чоловік Марії Костянтинівни, Василь Сергійович Мулов-Войтовецький, батько. Київ, 1949

Шеффер, Андре Моруа, Анрі Труайя, Катрін Пейзан, Моріс Дрюон, Роже Версель, Катрін Равенн, Ерве Базен, що були вміщені в збірку “Велична Жульєна”, видану 2001 року. У передмові щиро зізнається, що виступила не лише перекладачем, а й популяризатором творчості окремих не знаних в Україні французьких літераторів: “В цю збірку увійшли твори як давно відомих українському читачеві письменників (Андре Моруа, Ерве Базен, Анрі Труайя, Моріс Дрюон), так і майже невідомих, або й зовсім незнаних” [1, с. 3]. Для ширшого ознайомлення українських читачів з біографіями французьких письменників Роже Версея, Катрін Пейзан, Катрін Равенн вмістила додаткові свідчення про них.

Співпрацюючи з сестрою Марією Муловою-Войтовецькою, Олена Леонтович переклала з французької працю О. Шульгина

Відкриття меморіальної таблиці на будинку, де жила в 1908–1919 рр. В. Леонтович: Олена Леонтович (друга зліва) з членкинями ВЖТ імені О. Теліги Л. Кочевською, Сусаною Черненко, Надією Миронець, 2002

“Україна і червоний жах. Погроми в Україні”, що побачила світ у видавництві імені Олени Теліги 2001 року й одразу ж стала раритетом.

Також вона пише художні твори. Літературну діяльність, як і більшість письменників, розпочала з віршів [2, с. 62]. Потім створила казки, новели, оповідання, нариси тощо. До читача її твори дійшли тільки 1984 року, коли в латвійському журналі “Веселіба” було надруковано новелу “Уривчасті лінії дощу”. Низка віршів, оповідань, новел, прозових мініатюр, етюдів, казок оприлюднювалися в різних періодичних виданнях упродовж 1980–2011 років. Частина з них та ще не друковані твори вміщені письменницею в окремій книзі “Осінні соняшники”, що була видана 2003 року.

Переважна більшість тем творів (“У зеленій тиші затоки”, “Уривчасті лінії дощу”, “Помилка лікаря”, “Купіть гортензій”, “Елегія”, “Осінні соняшники” тощо), в яких опрацювала проблеми взаємин людей у суспільстві, міжособистісних взаємин, добра, гуманності, взята Оленою Леонтович із життя. Буденна пригода, незвичайна ситуація, побачена, почута чи пережита мисткинею, вправно охочується та переживається заново. Прикметними рисами оповідань літератора є реалістичність зображення, частково автобіо-

графізм, психологізм, пригодництво, спогад, а також жвавий виклад матеріалу, роздуми, правдивість, що свідчать не лише про літературний хист, а й талант авторки як публіциста, мемуариста.

Дещо інший характер мають прозові мініатюри, в яких прозаїк за допомогою прийому телеграфного стилю акцентувала на кульмінації взаємин нещасливого подружжя (“Вулиця”), горьованої долі працюючої людини в умовах колгоспного ладу (“Варка”), самотності (“Самотність”). Автобіографічні риси простежуються у творах “Я тебе люблю”, “Вечір” “Серед ночі” тощо.

Особно варто виділити прозові мініатюри-пейзажі “Зимова фантазія”, “Напровесні”, “Сон-трава”, “У квітні”, “Одна травнева ніч”, “Мінливість”, “Сніжок”, “Рання зима”, “Дощ”, у яких за допомогою епітетів, порівнянь змалювала весняні, літні, осінні, зимові пейзажі, а також створила відповідний мінорний чи мажорний настрій, яким обов’язково переймається читач.

Цікавими є й казки Олени Леонтович “Останній бал”, “Три сестри”, “Лоель”, “Сила любові”. Хоч кінцівка цих творів жанрово традиційна (добро перемагає зло), однак сюжетні особливості, реалізація теми – новаторські.

Олена Леонтович і Микола Шудря ведуть вечір до 135-річчя Володимира Леонтовича, 2001

Серед літературних творів виділяється група есе, нарисів мемуарного типу: «Теорія ймовірності» тітоньки Ніни», «Підсніжник», «Якщо корона самоцвітів...», «Ксана Олександрівна і Сонечка», «Сказання про Ніну Ремезову», «Її називали Трояндою», що склали розділ «Жіночі постаті мого життя (образи)» в книзі «Осінні соняшники». У них авторка розповіла про рідних, близьких, знайомих, які впливали на формування її особистості, а також були для неї взірцем моральності, християнських чеснот, патріотизму, любові до України, жертвності заради інших тощо.

Упродовж останніх двох десятиліть Олена Леонтович написала низку історико-біографічних нарисів про видатних представників козацько-шляхетських родин Леонтовичів та Устимовичів («Гілка старого дерева», «Її звали «Жінка-міністер»», «Достойний нащадок славних пращів», «Діти братів Леонтовичів»), а також життєпис Володимира Леонтовича «Окрилений Україною». Досліджуючи біографії родичів, Олена Василівна усвідомлює, що її місія полягає не лише в поверненні їх із забуття, а й уведення до пантеону чільних представників українства, які сприяли розвитку національної культури, літератури, економіки в минулому. Тому вона невтомно трудиться як освітній діяч, популяризатор української культури, літератури, духовності, виступає по радіо, на заходах з нагоди ювілею того чи того відомого українського діяча, бере участь у наукових конференціях тощо.

Відроджуючи пам'ять про незаслужено забутих українських письменників, науковців, популяризуючи їхню творчість та наукову діяльність, Олена Василівна впорядкувала й підготувала до друку чотири томи творів Володимира Леонтовича, дві книги наукових праць літературознавця української діаспори Наталії Іщук-Пазуняк.

Після здобуття нашою країною незалежності, Олена Леонтович включається у вир громадської роботи: стає активним членом Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, виступає організатором поїздок до історичних місць України (Чернігів, Батурин, Канів). За її ініціативи та активної участі в місті Києві відбувалися вечори пам'яті, присвячені ювілеям забутих українських письменників, митців, зокрема Володимира Леонтовича, Людмили Коваленко та ін.

Відродно, що Олена Леонтович не цурається землі своїх пращурів – Полтавщини, а постійно підтримує з нею зв'язок: виступає

з доповідями про життя та діяльність Володимира Леонтовича в школах сіл Оріхівки та Новооріхівки Лубенського району, міста Лу-

Олена Леонтович та Сергій Галыченко на презентації книги письменниці, НСПУ, грудень 2008 р.

бен, дарує власні книги та книги творів Володимира Леонтовича бібліотекам загальноосвітніх навчальних закладів, бібліотекам міста Лубни та сіл району тощо.

Підсумовуючи багатолітню творчу діяльність ювілярки в цьому короткому біографічному нарисі, зазначимо, що зроблене нею – свідчення активної життєвої позиції свідомої українки, яка є гідним нащадком козацько-старшинських родів Леонтовичів, Устимовичів, адже своє життя поклала на олтар служіння рідному народові. Віриться, що берегиня духовності українців, нашої спільної пам'яті продовжить свою діяльність як письменниці, організатор вечорів пам'яті, дослідник біографій чільних представників української політичної, культурної еліти, а самовіддана безкорислива скромна праця на ниві збереження національної пам'яті буде високо поцінована вдячними сучасниками та нащадками.

Література

1. Велична Жульєна: Новели та оповідання французьких письменників [Текст]; [пер. з франц. Олена Леонтович]. – К.: Задруга, 2001. – 191 с.
2. Діба, Алла. Олена Леонтович – дослідник, популяризатор, видавець і духовний меценат свого великого роду [Текст] / А. Діба // Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. праць. – К.: ДП «Інформ-аналіт. агентство», 2007. – Вип. 11. – С. 61–68.
3. Леонтович, Олена. Діти братів Леонтовичів, або Розпоршений рід [Текст] / О. В. Леонтович // Леонтович Олена. Осінні соняшники. – К.: Сфера, 2003. – С. 247–260.
4. Леонтович, Олена. Осінні соняшники [Текст] / О. В. Леонтович. – К.: Сфера, 2003. – 264 с.